

Ser 444

K13/141

Some Zulu beliefs with regard to animals.

K13/141

M.G. Mthembu.

1/8

1

1b

Ishwa nenhlahla NOMIA Inhlanhla embi, nenhle

uThekwane: uThekwane inyoni enyanye kayo neyaziwa ngo kuthi iyinuku.

Isidleke sayo sakhiwa emthini duzane nemifula noma eyengane imifula.

Si6asikhulu futhi si6uke ke ka6i. Kusimze ku6e ingxo viya nje yezinti ezinkulu ezi6ekwe ngokukhulu ukungakhathali. Nezinti lezi zihlala zidilika nje ngalunye ngalunye ngisho esazalela.

Nomuntu nxa eqa6uke akha isikhwama esi6i noma ngotshani noma ngelala uya6uzwa ukuthi u6esenzelani isidleke sika thekwane.

2 Nezindlu zotshani ezakhiwe kabi 6avama ukuthi a6antu/izidleke zawo thekwane.

Nxa uthekwane edane edlula emzini 6uyaye kuthiwe kukhona umntu eshaye uthekwane kuyaye kuthiwe lizoduma kufe a6antu, noma kungaze ku ngenzeka.

Kuthiwa ke inyoni embie6ika usizi nenhlala ka6i.

Omabengwane nezikhova.

Isikhova nomahengwane kucishe ukufana kakhulu ekwakhiweni kwako. Umahluko ukuthi isi khova sirgaphezulu kuka Mabengwane ngo6ukhulu.

3 Nxashana lezilwane zi dane zikhala eduzane no/muzi wendoda 6ayaye 6athi kukhona uku6i okuzayo. Zivama ukukhala ehlathini kodwa eduze nomuzi e6usuku.

Zombili, lezinyoni zinesithunzi esisa6ekayo nxa uzi 6uka noma kusemini. A6aningi 6athi izinyoni za 6athakathi. Ngako nxa zisho eduze nomuzi zithi:

Woza woza mabengwane

enye ethi

uWe - - -

Zisho njalo nje isikhathi eside usuke ukhona umkhu6a uyeza ngo6a 6athi zithunywa a6athakathi.

4 Ngenye inkathi k umuntu uthi nxa ehamba aqa6uke ela mela isikhova ku6e kukhona uku6i ukuzomuvelela.

4 *Cont.* Izizwe zonke nezimhlophe sengathi zisazi kakhulu ngokuthi inyoni yeshwa - isikhova lesi, kukhona ukuthi esingisini - a bird of ill omen - amaBunu wona asho okunye akuthi phece okukhomba ukuthi inyoni yeshwa.

uNogwaja: uku6ona unogwaja enqineni noma umuntu ezihambela nje kusho inhlanhla.

Kwa6azingelayo kusho ukuthi 6azogwaza impela. Kozihambelayo nje kuvama ukukhomba inhlanhla azohlangana nayo noma azoyifunyanisa lapho eya khona.

5 Imbi6a: Impuku emiga emhlophe ngokulele emhlane. Yinhle lento. I6ukeka iyinono kakhulu.

Nxa umuntu ehamba endleleni yaqa6uka yaqa indlela phambile kwakhe kuye kuthiwe uzo6a nonyawo oluhle alale kahle adle nokudla.

Amangomfi: Inqomfi inyoni efana nozanqwashi ngokwakhiwa kodwa linegilo eli6omvu. Inyoni ezalela phansi njenga nenswempe, nemi ngcelu.

uma lenyoni isuka kude 6uduze nalapho ukhona noma uhamba indlela - ithi ntanta endleleni 6eselindiza liphaphazise amaphiko isikhashana 6eselihamba njalo..

6 Loko kundiza kuvama uku6a 6aku6ongelele 6athi:

uNoyisulu

uGa6elakanyoni

uMathendelezana

uNyoni esinda esisila sayo.

umuntu noma a6antu 6a kusho lokhu ngokunanela inhlanhla a6aca6anga uku6a izo6a velela.

ukumba ubatata: Kuvamile uku6ona umuntu wesifazane eya esihlazenini athi nxa efika khona a6eke isitsha sakhe phansi asemboze.

a6ese6eka iga6ade phezu kwesinqe salo. A6e esemba ke. Loku uthi ukwenzela/inhlanhla yoku6a athole ubatata omningi.

7 Futhi nxa kumba owe sifazane ekhulelwe kuyaye kuthi athathe umucu kabatata esiswini khona kuzophuma ubatata nxa engakwenzanga loko kuye kuthiwe uzo6a neshwa

lokungawutholi ubatata.

- 8 Imbiba: amabuzi asendle makhulu kunembi6a. Icisha ukuba njengawo ngombala ukuba mdu6u 6eseyahluka ngemi6ala ethe uku6amunyama esuka esiphundu nje ekusitheleni ngasemsileni. Lem6ala enjena esemuhlana kuphela. Ngakokonke okunye ikwali6uzi. Nxa umuntu ethe uyahamba endleleni welamelana nayo, yeqa indlela indlela phambi kwakhe a6adala 6athi kusho ukuthi uzo6a nenhlanhla ohambweni asuke ephezu kwalo.
- amafuta engulu6e - Nxa kuhlatshiwe ingulu6e kuyaye kuthi ngokuqedwa kwesithe6e okusuke kudlelwa kusc si6ekwe ethala. a6antu 6ase6e-sulela amafutha ngaphansi kwezinyawo. Loku 6athi khona 6eyaku6a nenhlanhla 6athole enye inyama yengulu6e.

Lokwekhatha kakwenziwa a6aqabuke 6ezithela phezu kwenyama yengulu6e 6odwa. Kodwa ngisho 6ona a6e6e hla6ile, na6o khona 6eyaku6a nenhlanhla yakulamela noma kweninye imizi.

Inyendle - Isilokazanyana esimadolo made. Ezinye zimunyama ezinye zinsundu. Zihlala phansi kwezigodo zifuze amaqwagi nezintethe noko amaphiko azo mafuphi kunawamaqwagi. Zesulekile eziswini. Azinamazenga nasezithweni zazo njengamaqwagi.

Nxa esinye sazo umuntu ethuke sesiphakathi kwezimpahla zake noma ethala kuye kuthiwe zi6ika izinkomo azozithola, noma ezizatholwa umuzi lowo. Nxa zizwakele zi6anga umsindo endlini kuyaye kuthiwe zi6eza imfuyo.

- 9 ukwembu - Into eyande kakhulu lena. Kukhona ezincane nezinkulu. Ezincane ezinenda6enkulu. Ngesinye isikhathi kuke kufunyaniseke ulwemba oluncane lwehla ngentanyana jalo. Ikakhulu lwehla ophahleni lwendlu.

Angalubona nje umuntu u6esesho athi kukhona ozayo. 6ase6ethi umhlo6o walowo olwehle lwaqondana naye noma lwaqondana nendawo yakhe. 6alushayeke phansi ngesandla 6athi khona ezoshesha afike.

444

K13/141

22 JUL 1940

P.O. Box 22,
Colenso.

19/7/40

The Dept. Ethnologist,
Victoria.

Dear Sir,

This is a covering letter to my
serial notes on Bantu make beliefs.

from 1938 January

Refer, am ahlongwa M.S., P.O. Rosemeath
in der Mabizo G. Mthembu.

Izibi - Nca kushanelwa kushanelwa ekuseni. Izibi zikishelwe emnyango uma lingashona izibi noma kanyan azibe zisakhishelwa emnyango. Bathi nca zikhi shwa funa kudaleke amathunzi angamashwa kulowo muzi. Loku bekuyingundo ya basendulo.

Kuthi ke uma kukhona ukungcola kubuyiselwe ngenwa kwesicaba; kuge kukhishelwe phandle uge-sakusa.

Abantu basendulo babe kugikela ka khulu loko. Ngaphambi kokuphuma kwezinkomo ziyemadlelweni ekuseni amame bakhanela zonke izindlu. Bengasho ukuthi bagcina njengoba sekweziwa namkha. Namkha kakukho ngqikithi ejulile ngaphandle kokuthi kushanelwa ekuseni ka khulu khona kungeze kuge kungene abantu ezibini.

Inggondo ne ngqikithi ejulile yakugala kwakungukuletha inkhlanhla ephuma nelanga kwabaphansi, ifike umuzi umhle. Ngenkathi lishona inkhathi sakuba kuphuphulwe ngoba kakusafuneki ukuba baba banjakagiso athuli noma izibi into ebi ngaba namathongo aselala. Izibi kawazugeda aqede amashwa kuzo ngoba ziki khishelwe engasekho eshambeli kolala.

Kwasazibi ugobo loazo ginalelilwa uma beko abadala. Nca umuntu eshanela sekungafuneki ashanelile konunye ugoba funa aphenduke isishimane. Noma kungaba intombi noma insigwa ishanelilwe ngezibi kwo

oshanelayo u beyaye ayishaye ngawo lowo mshanelo
afele amathe kancane a besethi "Ncese" noma
athiyephepha" kubese kuphelile.

Mansa intombi yale isoka libuye lifike
elawini noma kwabo beliye lithi lingahlala
phansi kube ilapho iqala ukushanela. Ingalu
njengezi ngamanzi iluhluqize uthuli nezi bi.
Noma luphela, noma ziyithela izi bi ithule nje
ize igedenje uma kungathanga isoka lelo elalwe
elaphuma labaleka. Selibona ukuthi ayisafuna ngempela.

Kalo isoka kuthi lingafika kubo lisho u kuba ayi
salifuni mpela, ngoba isingiziyathuzela ngezibi, yanga-
nceseza na kunceseza.

Futhi nansa abantu bethu kuthelene qede bathelana
ngezibi noma ezasemnyango. Lezike ikakhulu zingq
thuli kodwa nazo bezinye e cwakile u kuba
abantu bangathelana ngayo bengaxabene. Bekuthi
ke nxa bethelene ngaloku ikakhulu bekusaduzo
ngezinyawo bekuba kuningi kakusafuneki enye
futhi inxhala (a challenge) balwe njalo. Nxa eme
shula lapho amsaduzele ngezibi aklape amathe,
akhambi. Noma mhlambi eze wamahlala phansi
wamahlala abesemthela ngothuli olunezibi ebhanda.
Mashonjaloke abadala bathi uthuli into eberji bigwa
ngokuthi inhlankla embi (bad luck) nothuli ke into
njenge nezi bi ngoba into enehlankla embi.

Umswani - ukhulaba izinkomo kudlwa nje umswani kawu-
 nakwa kodwa uma kuhlatshelwa icce kuhutwa
 kuyaye kuthi nxa selukhishwe ufu beselutwala
 luye kocithwa umswani walo emfuleni omkhulu
 ogobozayo. Uma ungekho umfula ogobozayo kuthi kungu-
 hlwa nje. Ijane ijane endaweni capho kuzakufika
 kumbiwe. besekugqithwa kugqithiswa.

Konke loku bekwenziwa abantu basekhaya. Uma loku
 kungenziwanga umswani wathathwa abathakathi
 uma koti ayikuba nanzalo. Futhi loku bekwenziwa enkomeni
 ehlatshelwa abakubo ka makoti kupela. Loku bekuyi-
 siko elikulu. Namhla noko kakusenziwa.

UkhloMa inyongo yembuzi - nxa kuhlatshiswa abakubo ka
 Kambe umyeni ekhona noma ungekho, bekuyaye kuthi uma
 imbuzi leyo saondene nomyeni kuthathwe inyongo yayo
 bese ikhanywa bakhonywe abakubo myeni bese
 yoniswa. Kuthike ingoma bese ikhonywa kumkhongi.
 Lokhu bekwenziwa ngomculo wangamhla abakhwe
 nyana be hambele ekhweni.

Nxa lenyongo ilahleka phambi kokuba bayi-
 hlome abakhwenyana bekuye kube indaba enkulu
 nezekwa imizi yonke, kushiwo ukuthi lomuzi kawu-
 vuni ukhulungana. Natshwa lini elivela phambi
 noma ngemva kokushada likhonywe kuyo inyongo
 kuthi bebeyaye bangahlasani kahle noma sebe-
 shadiswe. Namamhla inyongo isahlonywa futhi

inqiniso ngayo liselinye lokuthi ingukugewalisa ubu-
lalelwane ebunike bukhona phakathi kwalaba aba
hlabene yona.

Futhi kugala kungakandi ubuphofu obungaka
bekuye kuthi nxa umuntu ehamba ethuke ezigithela
pheya komuzi wesihlobo sakhe bekuthi uma izimbuzi
ziseduzi azibize abafana umnumzana ukuba baqi-
buzise. Bese eyikhetha umnumzana ephlatshwa
ilethwe endlini. Bese ifika muswa phambi kwakhe
lowo ofikile. Ngitho endlini inqiniso endlini la khona
umhambi. Bese esho umnumzana athi "nanti ke
isihwane lakho esithi yehlisa ngalo izinkobe zakulo-
muzi. Asinalutho sithinje indla nanti izinyane lenkuku-
nenyela uma inyongo isikhishiwe inkwe yena lowo
wokubamba. Kudliweke njengakudliwa kube uje.
oyabayo lo ohambele abele umuzi walaphe-
chambele khona. umnumzana wakhona ahlaleni.
ngakusasa ayihlome ekhanda nyongo yakhe ahlaleni
ahlalise ahambe ngokujabula okukhulu, nabasekha-
ya la pho basali nokuthokozisa ukuthi ubuhlobo babo
buqinisiwe.

END 444